

کنترل فساد و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی: شواهدی از داده‌های پنل

رامیار رفاعی^۱، مرتضی سامتی^۲، شهرزاد سیدصالحی^۳، ژیار رفاعی^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۴/۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۴/۱۴

چکیده

در این مقاله اثر فساد بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بررسی می‌شود. با استفاده از داده‌های پنل، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ۱۸۰ کشور به سمت ۱۰۰ کشور میزبان، از سال ۱۹۸۵ تا سال ۲۰۱۴ برآورد می‌شود. برای انتخاب بین روش‌های حداقل مربعات تلفیقی، اثرات ثابت (FE) و اثرات تصادفی (RE) از آزمون‌های چاو (F لیمر) و آزمون هاسمن استفاده شده است که آزمون‌ها سمن مدل اثرات ثابت را در مقابل اثرات تصادفی تأیید می‌کند. نتایج نشان می‌دهد که فساد نه تنها منجر به کاهش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌شود، بلکه باعث تغییر ترکیب سرمایه‌گذاری در کشورهای که مبدأ جریان سرمایه‌گذاری هستند نیز می‌شود همچنین فساد باعث افزایش جریان سرمایه‌گذاری از طرف کشورهای با فساد بالا می‌شود. بدین معنا که سرمایه‌گذاری‌هایی که در کشور خود با رشوه سروکار داشته‌اند، در کشورهای خارجی که فساد در آنها رواج دارد راحت‌تر سرمایه‌گذاری می‌کنند و به دنبال کشورهای هستند که در آنها فساد شایع است.

طبقه‌بندی JEL: O25, L52.

واژگان کلیدی: ناکارآمدی سیاست‌ها، شاخص قابلیت، شاخص عملکردی، توسعه صنایع کوچک و متوسط، روش حداقل مربعات جزئی.

۱. دانشجوی دکترای اقتصاد و مدرس دانشگاه آزاد اسلامی سنندج Email: ramiar_refaie@yahoo.com

۲. استاد گروه اقتصاد دانشگاه اصفهان Email: msameti@gmail.com

۳. دانشجوی دکترای دانشگاه آزاد خوراسگان Email: sh_salehi1363@yahoo.com

۴. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، دانشگاه آزاد اسلامی سنندج Email: hozan.refai@gmail.com

مقدمه

فساد به اعمال قدرت دولتی برای منافع شخصی اطلاق می‌شود. در این مطالعه بر فساد عمومی یا فساد در دولت، که در آن یک کارمند ارگان دولتی، از موقعیت خود در دولت برای حصول منافع شخصی، استفاده می‌کند، تمرکز می‌شود. وجود فساد نشان دهنده عدم احترام به قوانین و مقرراتی است که بر مبادلات اقتصادی در یک جامعه خاص، حاکم هستند. مثلاً یک مقام دولتی برای افزایش درآمد خود در ازای کاری که هزینه زیادی برای وی ندارد اقدام به دریافت رشوه می‌کند یا شرکتی پیشنهاد رشوه به مسئولی می‌دهد که امتیازی غیر قانونی بدست آورد، مانند گرفتن امتیاز قرارداد بدون رقابت در مناقصه. دو دیدگاه در مورد فساد وجود دارد، یکی مثبت و دیگری منفی. اگرچه فساد به ندرت براساس اخلاقیات توجیه می‌شود، اما بعضی محققان، فساد را به صورت «روغن زدن به چرخ تجارت» توصیف می‌کنند. فساد اگر قابل انجام باشد به عنوان تسهیل کننده بخش مبادلات و تسریع روال کارهایی غیر قانونی عمل می‌کند (هانتینگتون، ۱۹۶۸، لف، ۱۹۸۹) همچنین فساد روش آوردن متدهای بازاری در یک محیط دارای مقررات زیاد یا نامناسب است که باعث رقابت می‌شود و در غیر اینصورت محیط انحصاری بوجود می‌آورد. همچنین باعث می‌شود بازارهای آزاد در شرایط آزادی محدود، پدیدار شوند و سرمایه‌گذارانی که احتمال ورود به بازارهای رقابتی بزرگ دارند، پول بیشتری برای آن بپردازند (لوی، ۱۹۸۵).

با این حال، بسیاری از محققان نظری منفی در مورد فساد دارند، زیرا به ندرت به موضوعاتی محدود می‌شود که بتواند رفاه را افزایش دهد. این محققان فساد را به مانند «چوب لای چرخ تجارت» می‌بینند و بیان می‌کند که فساد باعث استفاده بی‌فایده از منابع اختصاص داده شده به آن و همچنین مبارزه با آن می‌شود. این منابع را می‌توان به روش‌های دیگری سودمندانه‌تر مورد سرمایه‌گذاری قرار داد. علاوه بر آن، پرداخت رشوه تضمین نمی‌کند که عمل وعده داده شده انجام شود. سرمایه‌گذاران برای تقاضای انجام قرارداد، به دادگاه مراجعه نمی‌کنند، زیرا رشوه غیرقانونی است. حتی هنگامی که نتایج رشوه باعث وفا به وعده می‌شود، شرکت با هزینه‌های بیشتری مواجه می‌شود (شلیفر و ویشنی، ۱۹۹۳). در واقع یک مقام دولتی زمانی که قول می‌دهد در ازای انجام کاری برای شرکتی خاص رشوه بگیرد، هزینه آن شرکت را افزایش می‌دهد. علاوه بر آن، مقامات دولتی انگیزه وضع مقررات بیشتر با هدف ایجاد فرصت بیشتر برای رشوه‌خواری را دارند بنابراین فساد منجر به تخصیص ناکارآمد منابع به سمت زمینه‌هایی می‌شود که بیشتر مستعد پرداخت رشوه هستند (مائورو، ۱۹۹۸).

- 1 . Huntington 1968 , Leff ,1989
- 2 . Lui ,1985
- 3 . Shleifer and Vishny,1993
- 4 . Mauro ,1998

در این مقاله، این رویکرد مورد توجه قرار می‌گیرد که فساد نه تنها باعث کاهش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌شود، بلکه باعث تغییر ترکیب FDI در کشور مبداء نیز می‌شود. اگرچه فساد بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، به خاطر عدم اطمینان و هزینه بیشتر، تأثیر منفی می‌گذارد، اما چنین هزینه‌هایی بر اساس نوع کشور میزبان، بسیار متغیر است. در این مقاله دو حالت مورد بحث قرار می‌گیرد: (۱) سرمایه‌گذاری از طرف کشورهای OECD مبنی بر مبارزه با رشوه‌خواری معاملات تجاری بین‌المللی را امضاء کرده اند (۲) سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از طرف کشورهای که سطح فساد بالایی دارند. همچنین اثر فساد بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی این دو مجموعه کشور را در مقایسه با FDI مجموعه سوم از کشورها یعنی آنهایی که سطح فساد کمتر دارند و قرارداد OECD را امضاء نکرده‌اند، مورد تحلیل قرار می‌گیرد.

۱. مطالعات انجام شده

تحقیقات زیادی در مورد رابطه بین فساد کشور میزبان و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی انجام شده است و در یافته‌اند که یک رابطه منفی بین این دو وجود دارد. تحلیل مائورو^۱ (۱۹۹۵) از مشخصات نهادی ۶۷ کشور دریافته است که فساد، سرمایه‌گذاری کلی را در آن کشور کاهش داده است. وی^۲ (۲۰۰۰a) سرمایه‌گذاری دوجانبه از طرف ۱۲ کشور توسعه یافته برای ۴۵ کشور مقصد را مورد تحلیل قرار داده است و به این نتیجه رسیده است که فساد تأثیر منفی بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی دارد. وی^۳ (۲۰۰۰b)، رابطه منفی بین فساد در کشور میزبان و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را بعد از مورد ملاحظه قرار دادن سیاست‌های دولتی، مورد تأیید قرار داد. اسمارزینسکا و وی^۴ (۲۰۰۰)، دریافته‌اند که فساد بر سرمایه‌گذاری خارجی در ۱۲ کشور اروپای شرقی تأثیر منفی داشته است. حبیب و زوراویکی^۵ (۲۰۰۲)، جریان سرمایه‌گذاری دوجانبه از طرف هفت کشور توسعه یافته به ۸۹ کشور را تحلیل کردند و دریافته‌اند که سطح فساد در کشور میزبان و تفاوت مطلق بین سطح فساد در کشور میزبان و در کشور مبداء، بر FDI تأثیر منفی گذاشته است. تحلیل ویر و بیمیش^۶ (۲۰۰۴) در مورد سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ژاپن دریافته است که فساد تأثیری منفی بر سرانه FDI، به خصوص در کشورهای در حال توسعه داشته است. با این حال، همه مطالعات تجربی یک رابطه منفی را مشاهده نکرده‌اند. برای مثال، ویلر و مودی^۷ (۱۹۹۲) هیچ رابطه‌ای بین ری‌سک، (که شامل فساد است) و

1. Mauro ,1995
2. Wei ,2000a
3. Wei ,2000b
4. Smarzynska and Wei ,2000
5. Habib, and Zurawicki ,2002
6. Voyer , and Beamish , 2004
- 7 . Wheeler, and Mody ,1992

سرمایه‌گذاری خارجی توسط شرکت‌های آمریکایی مشاهده نکردند. هینز^۱ (۱۹۹۵) FDI آمریکا را تحلیل کرد و نتایج وی نشان داد که فساد در کشور میزبان بر سطح FDI کل داخلی تأثیر نمی‌گذارد، اگرچه بر رشد FDI بعد از تصویب قانون اقدامات در مقابل فساد خارجی سال ۱۹۷۷، تأثیر منفی داشت. هینز^۲ (۲۰۰۰) دریافت که فساد برای شرکت‌های آمریکایی، معمولاً بر سرمایه‌گذاری آنها تأثیر نمی‌گذارد و در بعضی موارد احتمال سرمایه‌گذاری در کشور خارجی را افزایش می‌دهد.

کارکویک و لوین^۳ (۲۰۰۵) با استفاده از داده‌های ۱۹۹۵-۱۹۶۰ و روش GMM در ۷۲ کشور رابطه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و فساد را بررسی کردند که نتایج ارتباط مستقیم این دو متغیر را در اکثر کشورهای مورد مطالعه بیان می‌کند و با توجه به اینکه FDI یک متغیر با وقفه در مدل بود ضریب تأثیر آن بالاتر از دیگر متغیرهای به کار رفته است.

کوتاریدی و استنگوس^۴ (۲۰۱۰) در دوره مطالعاتی ۲۰۰۴-۱۹۷۰ و با استفاده از مدل‌های نامتقارن خطی برای ۴۶ کشور ارتباط سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و فساد را بررسی کردند نتایج نشان داد FDI رابطه معنی داری با سطح درآمد آستانه‌ای و سرمایه‌گذاری دارد همچنین این رابطه به صورت غیر خطی بین دو متغیر برقرار است.

میچایل و همکاران^۵ (۲۰۱۵) ارتباط بین FDI و فساد را در ۶۰ کشور غیر عضو OECD در دوره ۲۰۰۲-۱۹۸۵ تا ۱۰۸۰ مشاهده بررسی کردند. با رهیافت‌های SPSCM, NPGMM نتایج نشان می‌دهد که فساد یک اثر غیر خطی و قابل اندازه‌گیری بر فساد دارد و در اکثر کشورهای در حال توسعه وضع قوانین بر FDI ممکن است یک منفعت جانشین از کاهش فساد باشد.

برومند، شهزاد (۱۳۸۷) اثر فساد را بر رشد اقتصادی ایران و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی تحلیل کرد. بعد از محاسبه‌ی شاخص فساد به روش PCA، با استفاده از روش‌های OLS و WLS روابط بین متغیرها برآورد شده است، نتایج نشان می‌دهد که متغیرهای به کار گرفته شده برای ایجاد شاخص، نماینده‌ی خوبی برای این ابزار اندازه‌گیری بوده‌اند. همچنین، فساد اثرات منفی بر سرمایه‌گذاری کشور داشته است. دیگر نتایج حاکی از آن است که یک رابطه‌ی بسیار قوی بین سطح فساد و سطح سرمایه‌گذاری خصوصی و اندازه‌ی بخش عمومی در اقتصاد ایران وجود دارد.

تقوی، مهدی و همکاران (۱۳۸۹) به بررسی رابطه فساد اداری، رشد اقتصادی و سرمایه‌گذاری در کشورهای اپک پرداختند. نتایج پنل نشان می‌دهد رابطه بین فساد و رشد اقتصادی در کشورهای عضو اپک

1. Hines, 1995
2. Hines, 2000
3. Carkovic and Levine 2005
4. Kottaridi and Stengos 2010
5. Delgado and et al 2015

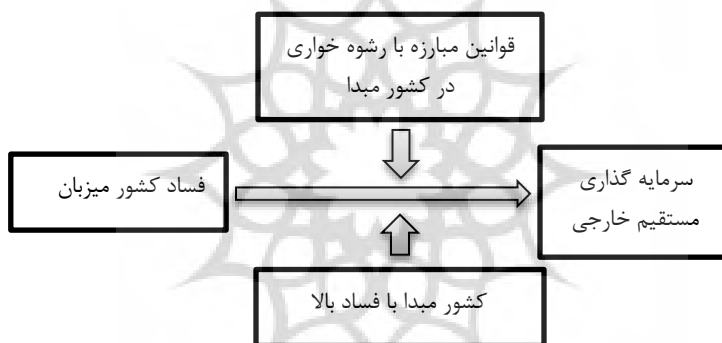

معکوس و معناداری است و ضریب تأثیر فساد اداری در بین متغیرهای دیگر مدل بر رشد اقتصادی بیشتر است همچنین زمان تأثیر فساد در کشورهای عضو اپک بلند مدت است و در کوتاه مدت خود را نشان نمیدهد نتیجه دیگر اینکه رابطه مثبتی بین افزایش سطح فساد و کاهش سرمایه وجود دارد.

۲. تنوع کشش پذیری FDI به فساد در کشور میزبان

شکل زیر، رابطه بین عناصر کلیدی را نشان می‌دهد. این نمودار در مورد دو مشخصه کشور میزبان که بر این حساسیت تأثیر می‌گذارد، بحث می‌کند: وجود قوانین علیه رشوه خواری در کشور خارجی و وجود سطوح فساد بالا.

شکل-۱. چارچوب تئوری

بعضی از کشورها قوانینی علیه رشوه خواری در خارج کشور، برای محدود کردن تأمین رشوه توسط سرمایه گذاران خارجی، وضع کرده‌اند. چنین مقرراتی معمولاً هزینه رشوه خواری در خارج کشور برای سرمایه‌گذاران این کشورها را، افزایش می‌دهد. منافع به دست آمده از پرداخت رشوه به یک مقام دولتی خارجی ممکن است به اندازه هزینه‌ای که سرمایه‌گذار خارجی بابت پرداخت رشوه متحمل می‌شود، نباشد بلکه سرمایه‌گذار حتی هزینه جریمه و همچنین هزینه خدشه دار شدن اعتبار و ارزش خود را نیز متحمل می‌شود. چنین هزینه‌ای ممکن است درک و برداشت سرمایه‌گذاران از اینکه، رشوه دادن به مقامات خارجی برای بستن قرارداد، مناسب است یا خیر، را تغییر دهد. در عین حال، این مقررات می‌تواند سرمایه‌گذاران را محدود کند و تقاضا برای رشوه از طرف مقامات دولتی خارجی را کاهش دهد (الیوت، ۱۹۹۷)^۱ در نتیجه، این سرمایه‌گذاران ممکن است

سرمایه‌گذاری در کشورهایی که دچار فساد بالا هستند را، کاهش دهند، اگرچه ممکن است به طور کلی از این کشورها امتناع ورزند. این طور بیان می‌شود که فساد می‌تواند جریان‌ات FDI از طرف کشورهایی که قرارداد OECD را امضاء کرده اند، کاهش دهد و قوانینی علیه رشوه در خارج از کشور، ایجاد کند. این قرارداد نه تنها رشوه‌گیری مقامات دولتی به وسیله اعمال جریمه را کاهش می‌دهد، بلکه هزینه‌های موثر را با افزایش احتمال آشکار شدن رشوه از طریق مکانیزم نظارت دوجانبه افزایش می‌دهد. چنین افزایش هزینه‌هایی می‌تواند انگیزه سرمایه‌گذاری در کشورهای فاسدی که در آنجا سرمایه‌گذاران از نظر رشوه مورد بازرسی قرار می‌گیرند، را تغییر دهد. بنابراین فرضیه زیر ایجاد می‌شود:

فرضیه ۱: رابطه بین FDI کشورهای که قوانینی علیه رشوه خواری در خارج از کشور دارند، و فساد در کشور میزبان، منفی است.

ممکن است سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از طرف کشورهایی باشد که سطح فساد بالایی دارند. این سرمایه‌گذاران در کشورهایی کار می‌کنند که در آن پرداخت رشوه یک امر عادی در امور تجاری است. در نتیجه، معمولاً تجربه زیادی برای رشوه دادن در کشور میزبان دارند. بنابراین، هنگامی که این سرمایه‌گذاران بین‌المللی می‌شوند، ممکن است به خاطر فساد کشور میزبان، ممنوع‌الورود نشوند، برخلاف دیگر سرمایه‌گذاران و حتی ممکن است به دو دلیل آنها را جذب کنند. اولین دلیل این است که آنها ممکن است با هزینه‌های کمتر انجام امور تجاری در خارج از کشور، مواجه شوند. دوم اینکه، ممکن است حتی به دلیل مشابهت‌های شرایط سازمانی آنها با کشور مبدأ، کشورهایی را انتخاب کنند که سطوح بالای فساد دارند. مقاله حاضر بر ترتیب سرمایه‌گذاری بحث نمی‌کند، بلکه به جای آن بر این ایده تأکید می‌کند که سرمایه‌گذاران کشورهایی که فساد بالا دارند به دنبال کشورهای با سطح فساد بالاتر می‌گردند. بنابراین، این فرضیه ایجاد می‌شود:

فرضیه ۲: رابطه بین FDI کشورهای با فساد بالا و فساد در کشور میزبان، مثبت است.

۳-مدل و برآورد

مدل زیر ارائه می‌گردد:

$$FDI_{igt} = \alpha_1 HCC_{jt-1} + \alpha_2 HCCH_{it-1} \times HCC_{jt-1} + \alpha_3 HCLA_{it-1} \times HCC_{jt-1} + \beta X_{ijt-1} + \varepsilon_{ij}$$

که در آن: FDI_{igt} سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برای دو دسته کشورهای مبدأ و میزبان است. HCC_{jt-1} فساد در کشور میزبان، $HCCH_{it-1}$ کشور مبدأ با فساد بالا، $HCLA_{it-1}$ کشور مبدأ که دارای قوانینی علیه رشوه خواری در خارج کشور است، X_{ijt-1} بردار متغیرهای کنترل و ε_{ij} جزء خطا است. داده‌ها از سایت بانک جهانی

(۲۰۱۴)^۱ و سایت کشورهای کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل^۲ بدست آمده اند. لازم به ذکر است که همه کشورهایی که داده آنها در دسترس بوده باشد در تحقیق در نظر گرفته شده است.

محدودیت‌های سرمایه‌گذاری و تجارت ثابت در نظر گرفته شده است (وی، ۲۰۰۰b)^۳. محدودیت‌های FDI احتمالاً تأثیر منفی بر سرمایه‌گذاری دارند، زیرا دولت عملاً از آن جلوگیری به عمل می‌آورد. بنابراین این متغیرها با شاخص آزادی FDI و جریان‌های سرمایه «بنیاد هریتیج»، اندازه‌گیری شده‌اند. محدودیت‌های تجارت احتمالاً تأثیر مثبت بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی دارند، زیرا شرکت‌ها مجبور می‌شوند آن کشور را با تولید داخلی خدمت‌رسانی کنند نه با صادرات. بنابراین این شاخص‌ها با شاخص آزادی سیاست تجاری «بنیاد هریتیج»، اندازه‌گیری شده است. این دو شاخص دارای مقادیر صفر (موانع کم) تا ۵ (موانع زیاد) هستند. خلاصه‌ای از متغیرها، معیارها و منابع داده در پیوست ۱ آمده است. متغیر مستقل مورد نظر، فساد کشور میزبان است. در این مقاله از «کنترل فساد» شاخص ارائه شده در مقاله کافمن و همکاران (۲۰۰۳)^۴ استفاده شده است. فساد، غیرقانونی است و به این دلیل اندازه‌گیری آن با هر درجه از دقت دشوار است. کافمن و همکاران ۲۰۰۳ یک معیار ترکیبی ایجاد کردند که ۳۱ شاخص از ۱۴ منبع مختلف را با استفاده از مدل اجزاء مشاهده نشده با هم ترکیب و یکپارچه می‌کند و شاخص‌ها را براساس دقتشان وزن‌گذاری می‌کند که این کار اختلال در شاخص‌های تکی را کاهش می‌دهد. معیارهای شاخص کنترل فساد در یک بازه ۲/۵- (کنترل فساد کم) تا ۲/۵ (کنترل فساد زیاد)، متغیر هستند. برای ساده سازی تفسیر ضرایب، شاخص با کسر شاخص اصلی از ۲/۵، مقیاس بندی شده است، چنانکه عدد بالاتر نماینده فساد بیشتر است و عدد کمتر نشان دهنده فساد کم‌تر است. برای آزمون فرضیه ۱، با استفاده از یک متغیر مجازی، مبنی بر اینکه آن کشور قرارداد OECD در مورد مبارزه با رشوه خواری در مبادلات بین‌المللی را امضاء کرده است، ابتدا کشورهایی اندازه‌گیری شده‌اند که قوانینی علیه رشوه در خارج از کشور، دارند. کشورهایی که چنین قراردادی را امضا نکرده اند ۳۶ عضو OECD هستند. این شاخص در معیار فساد کشور میزبان ضرب شده است. ضریب منفی و معنادار این حاصلضرب را می‌توان تأیید کننده فرضیه ۱ در نظر گرفت. برای آزمون فرضیه ۲، با استفاده از یک متغیر مجازی (مبنی بر اینکه سطح فساد در کشور میزبان بالاتر از میانگین همه کشورها است) ابتدا کشورهایی اندازه‌گیری شده است که فساد زیادی دارند. کشورهایی که قرارداد OECD را امضاء کرده‌اند، از این شاخص کنار گذاشته شده‌اند، بجز آنهایی که سطح فساد بالایی داشتند مانند آرژانتین، بلغارستان، مکزیک و ترکیه. این کار برای جلوگیری از

1-World Bank,2008 2- United Nations Conference on Trade and Development
3-Wei,2000b 4- Kaufmann, Kraay, and Mastruzzi (2003)

دو بار شمارش این کشورها انجام شده است. سپس این شاخص در فساد کشور میزبان ضرب شده است. ضریب مثبت و معنادار این حاصلضرب را می‌توان تأیید کننده فرضیه ۲ دانست. در این مقاله با استفاده از رهیافت داده‌های تابلویی فرضیه‌ها و مدل آزمون شده است. برای انتخاب بین روش‌های حداقل مربعات تلفیقی، اثرات ثابت (FE)^۱ و اثرات تصادفی (RE)^۲ از آزمون‌های چاو^۳ (F لیمر)، و آزمون هاسمن^۴ استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون‌ها، آزمون هاسمن مدل اثرات ثابت را در مقابل اثرات تصادفی تأیید می‌کند که نتایج تخمین مدل اثرات ثابت در جدول (۱) آمده است. لازم به ذکر است که تحلیل نتایج بر اساس مدل کامل، یعنی مدل شماره ۹ صورت می‌گیرد.

جدول ۱- نتایج آزمون اثرات ثابت: متغیر وابسته، جریان FDI رو به داخل

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
HCC	-۰/۶۶۴ (۰/۰۰۱)	-۰/۵۶۵ (۰/۰۲۲)	۰/۵۷۵ (۰/۰۰۲)	-۰/۵۹۴ (۰/۰۲۳)	۰/۴۹۶ (۰/۰۲۰)	۰/۴۱۱ (۰/۰۲۱)	-۰/۴۲۰ (۰/۰۰۱)	۰/۵۰۵ (۰/۰۰۱)	-۰/۵۴۹ (۰/۰۰۱)
HCC*HCC	۰/۴۵۴ (۰/۰۱۰)	۰/۴۷۰ (۰/۰۱۱)	-۰/۳۳۰ (۰/۱۰۱)	۰/۳۷۴ (۰/۰۱۲)	۰/۳۷۲ (۰/۰۸۷)	-۰/۳۶۸ (۰/۰۸۱)	۰/۳۹۰ (۰/۰۰۱)	-۰/۴۱۹ (۰/۰۲۲)	۰/۴۵۴ (۰/۰۰۱)
HCLA*HCC	-۰/۳۵۲ (۰/۰۴۲)	-۰/۳۲۲ (۰/۰۱۰)	-۰/۳۰۲ (۰/۰۲۲)	-۰/۳۲۴ (۰/۰۰۱)	-۰/۳۶۲ (۰/۰۰۲)	-۰/۳۱۴ (۰/۰۱۰)	-۰/۴۰۹ (۰/۰۲۲)	-۰/۳۹۶ (۰/۰۰۱)	-۰/۳۸۲ (۰/۰۱۱)
تولید ناخالص داخلی	۰/۷۶۶ (۰/۰۰۱)	۰/۶۸۰ (۰/۰۰۰)	۰/۶۳۲ (۰/۰۰۲)	۰/۶۲۲ (۰/۰۰۰)	۰/۶۵۳ (۰/۰۰۰)	۰/۶۰۲ (۰/۰۰۰)	۰/۵۴۱ (۰/۰۰۰)	۰/۶۷۰ (۰/۰۰۰)	۰/۶۶۰ (۰/۰۰۰)
جمعیت		۰/۱۲۲ (۰/۴۴۰)	-۰/۱۳۶ (۰/۳۹۵)	۰/۱۵۰ (۰/۲۰۹)	۰/۱۱۱ (۰/۱۰۹)	۰/۱۰۴ (۰/۰۹۳)	-۰/۱۷۶ (۰/۰۸۸)	۰/۱۷۲ (۰/۰۸۳)	۰/۱۵۵ (۰/۱۶۶)
فاصله			-۰/۱۲۳	۰/۱۴۱	۰/۱۵۰	-۰/۰۵۵	-۰/۱۱۰	۰/۱۰۷	-۰/۱۸۵۰

1-Fixed Effect (FE)
4-Hausman Test

2-Random Effect(RE)

3-Chaw Test

(۰/۰۷۷)	(۰/۰۰۱)	(۰/۰۹۹)	(۰/۰۷۷)	(۰/۰۲۲)	(۰/۱۴۲)	(۰/۱۰۸)			
۰/۰۸۸	۰/۰۸۶	-۰/۱۲۲	-۰/۰۹۷	-۰/۰۸۲	-۰/۰۵۴				محصور شدن به خشکی
(۰/۰۴۴)	(۰/۰۳۲)	(۰/۰۰۷)	(۰/۰۰۸)	(۰/۰۷۵)	(۰/۰۴۴)				
-۰/۰۹۳	۰/۰۸۶	-۰/۰۶۵	۰/۰۵۱	۰/۰۵۵					جزیره
(۰/۰۰۱)	(۰/۰۰۲)	(۰/۰۰۳)	(۰/۰۰۳)	(۰/۰۰۳)					
-۰/۰۵۴	۰/۰۰۷	۰/۰۴۱	-۰/۰۸۷						مرز مشترک
(۰/۰۶۵)	(۰/۰۵۵)	(۰/۲۳۳)	(۰/۳۶۶)						
۰/۱۰۲	۰/۱۰۱	۰/۱۲۰							زبان مشترک
(۰/۰۲۲)	(۰/۰۳۴)	(۰/۰۱۲)							
۰/۰۳۱	۰/۰۴۴								محدودیت‌های تجارت
(۰/۰۰۱)	(۰/۰۰۱)								
-۰/۱۲۲									محدودیت‌هایی FDI
(۰/۰۲۲)									

ماخذ: محاسبات تحقیق

مشاهده می‌شود نتایج، از فرضیه ۱ و فرضیه ۲ پشتیبانی می‌کنند. ابتدا باید گفت، ضریب حاصلضرب شاخص کشورهای دارای قوانین مبارزه با رشوه در خارج از کشور و فساد کشور میزبان، منفی و معنادار است. ($p < 0/005$) که این فرضیه ۱ را مورد تأیید قرار می‌دهد. FDI کشورهایی که قوانین مبارزه با رشوه را دارند، کاهش می‌یابد و این نتیجه فساد در کشور میزبان است. دوم اینکه، ضریب حاصلضرب شاخص کشور اصلی با فساد بالا و فساد در کشور میزبان، مثبت و معنادار است ($p < 0/005$) که این فرضیه ۲ را مورد تأیید قرار می‌دهد یعنی رابطه بین FDI کشورهای با فساد بالا و فساد در کشور میزبان، مثبت است. ضریب شاخص فساد کشور میزبان منفی و معنادار است و این نشان می‌دهد که ارتباط آن با FDI معکوس است.

۴. نتیجه‌گیری

در این مقاله رابطه بین فساد و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سه مجموعه از کشورها از سال ۱۹۸۵ تا ۲۰۱۴ مورد بررسی قرار گرفت. با استفاده از داده‌های پانل و تخمین اثرات ثابت نتایج مهمی به دست آمد، نتیجه اول اینکه وجود فساد در کشور میزبان علاوه بر کاهش سرمایه‌گذاری، ترکیب سرمایه‌گذاری آن کشور را نیز تغییر می‌دهد. در نتیجه، دولتی که با فساد مواجه می‌شود و آنرا کاهش می‌دهد، سرمایه‌گذاری بیشتری از طرف کشورهای که فعالانه رشوه خواری را منع می‌کنند دریافت می‌کند و این تأیید فرضیه ۱ است. رابطه بین سرمایه‌گذاری کشورهای با فساد بالا و فساد در کشور میزبان، مثبت ارزیابی شد همچنین رابطه بین FDI کشورهای که قوانینی علیه رشوه خواری در خارج از کشور دارند و فساد در کشور میزبان، منفی ارزیابی شد و این مساله تأیید فرضیه ۲ را می‌رساند. می‌توان گفت تعقیب کردن منبع فساد توسط قانون، در خارج از کشور نیز می‌تواند به تبیین موضوع کمک کند با این وجود، این قوانین جهت لازم الاجرا بودن، نیاز به یک روش چند جانبه دارند تا مقامات دولتی در کنترل فساد با مشکل مواجه نشوند. در غیر اینصورت، هنگامی که سرمایه‌گذاران فقط از یک کشور محدود به عدم پرداخت رشوه باشند، مقامات دولتی به راحتی قراردادهای را پیدا می‌کنند و رشوه را از شرکت‌های کشوری دریافت می‌کنند که این محدودیت‌های قانونی را ندارند و این دور باطل فساد، همچنان ادامه پیدا می‌کند.

منابع:

- تقوی، مهدی و همکاران (۱۳۸۹)، رابطه فساد اداری و رشد اقتصادی در کشورهای عضو اپک، فصلنامه مدیریت، سال هشتم، شماره ۲۱، بهار ۱۳۹۰، ص ۸۸-۹۵
- رومند، شهزاد (۱۳۸۷)، فساد، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و رشد اقتصادی (مطالعه‌ی موردی ایران)، فصلنامه اقتصاد مقداری (بررسیهای اقتصادی سابق)، دوره ۵، شماره ۲، تابستان ۱۳۸۷، ص ۱۲۹-۱۰۷
- Michael S. Delgado, Nadine McCloud, Subal C. Kumbhakar. (2015) 'A generalized empirical model of corruption, foreign direct investment, and growth', *Journal of Macroeconomics* 42 (2014) 298° 316
- Elliot, K.(1997) 'Corruption as an International Policy Problem: Overview and Recommendations', in K.Elliot (ed.) *Corruption and the Global Economy*, Institute for International Economics: Washington, DC, 175-233. Encyclopedia Britannica .
- Habib, M. and Zurawicki, L.(2002)'Corruption and foreign direct investment', *Journal of International Business Studies* 33(2): 291-307.
- Henisz, W.j. (2000) 'The institutional environment for multi- national investment', *Journal of Law, Economics and Organization* 16(2): 334-364.
- Hines, j.R.(1995) 'Forbidden payment: foreign bribery and American business after 1977', NBER working paper #5266, *National Bureau of Economic Research*, Cambridge, MA.
- Huntington,S.P.(1968)*Political Orderin Changing Societies*, Yale University Press:New Haven,CT.
- Carkovic, M., Levine, R., 2005. **Does foreign direct investment accelerate economic growth? Does foreign direct investment promote development.** In: Moran, T.H., Graham, E.M., Blomstrom, M. (Eds.). *Center for Global Development and Institute for International Economics*, Washington, pp. 195° 220.
- Kottaridi, C., Stengos, T., 2010. **Foreign direct investment, human capital and non-linearities in economic growth.** *J. journal of Macroeconomic* . 32, 858° 871.
- Kaufmann, D., Kraay, A. and Mastruzzi ,M.(2003) '**Governance matters iii: governance indicators 1996-2002**', World Bank Working Paper#3106, World Bank, Washington, DC.
- Leff,N.H.(1989) '**Economic Development through Bureaucratic Corruption**', in A.J. Heidenheimer,M. Johnston and V.T. LeVine(eds.)*Political Corruption: A Handbook*, New Brunswick Nj:Transaction Books,pp:389-403
- Lui, F.T.(1985) '**An equilibrium queuing model of bribery**',*Journal of Political Economy* 93(4): 760-781.
- Mauro, P. (1995) '**Corruption and growth**', *Quarterly Journal of Economics* 110(3): 681-712.
- Mauro,P.(1998)'**Corruption and the composition of government expenditure**', *Journal of Public Economics*69(2): 263-279.

Shleifer, A. and Vishny, RW.(1993) '**Corruption**', *Quarterly Journal of Economics* 108(3): 599-617.

Smarzynska ,B.K. and Wei,S.(2000) '**Corruption and composition of foreign direct investment: firm-level evidence**', NBER working paper#7969, National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA.

Voyer , P.A. and Beamish, P.W.(2004) '**The effect of corruption on Japanese foreign direct investment**', *Journal of Business Ethics*50(3): 211-224.

Wei, S. (2000a) '**How taxing is corruption on inter- national investors?**' *The Review of Economic and Statistics* 82(1): 1-11.

Wei, S.(2000b) '**Local corruption and global capital flows**', *Brookings Papers on Economic Activity*2000(2): 303-354.

Wheeler, D. and Mody, A. (1992) '**International investment location decisions: the case of US firms**', *Journal of International Economics* 33(1-2): 57-76.

World Bank (2008) *World Development Indicators*, <http://www.worldbank.org/data/>(accessed July 10,2005).

پیوست ۱. لیست متغیرها، شاخصها و معیارهای به کار رفته در مدل

منبع	معیار	متغیر	
UCTAD (2008) یا OECD(2008)	FDI ورودی در کشور در سال برحسب دلار آمریکا	FDI رو به داخل	متغیر وابسته
ایجاد شده با استفاده از داده‌های پایگاه داده شاخص‌های جمعی دولتی، کوفمن و همکاران	شاخص براساس سطح فساد در کشور میزبان، از ۰ (کم) تا ۵ (زیاد) (۲/۵) منهای امتیاز اصلی برای کنترل فساد)	فساد کشور میزبان	متغیر مستقل مورد نظر
ساخته شده با استفاده از فهرستی از کشورهای قرارداد OECD در مورد مبارزه با رشوه مقامات خارجی در مبادلات تجاری بین‌المللی برگرفته از OECD(2008)	شاخص ساختگی اینکه کشور میزبان قرارداد OECD در مورد مبارزه با رشوه خواری مقامات خارجی در مبادلات تجاری بین‌المللی را امضاء کرده است، ۱ یا صفر	کشور میزبان با قوانین مبارزه با رشوه در خارج از کشور	
ساخته شده با استفاده از پایگاه داده‌های جمعی دولتی، کافمن و همکاران (۲۰۰۳)	شاخص ساختگی، اینکه سطح فساد در کشور میزبان برای همه کشورها بالاتر از میانگین است (۲/۵)، ۱ یا صفر. کشورهایی که دارای قوانین مبارزه با رشوه در خارج از کشور هستند، در نظر گرفته نمی‌شوند	کشور میزبان با فساد زیاد	
داده‌ها از پایگاه داده شاخص‌های توسعه جهانی، بانک جهانی (2008)	تولید ناخالص داخلی به توان parity (برابری ارزی) برحسب دلار آمریکا	لگاریتم GDP	متغیرهای کنترل
داده‌ها از پایگاه داده شاخص‌های توسعه جهانی، بانک جهانی (2008)	تعداد ساکنان کشور، برحسب میلیون نفر	جمعیت	

فاصله	فاصله دایره‌ای بیشتر بین مراکز کشور مبدا و میزبان برحسب مایل	محاسبه شده با استفاده از مختصات جغرافیایی برگرفته از CIA (2008)
قفل بودن سرزمین (عدم دسترسی به آب‌های بین‌المللی و غیره)	متغیر اینکه کشورهای مبدا و میزبان، یکی از آنها، یا هیچکدام قفل نشده باشند، شاخص صفر، ۱، یا ۲ یعنی هیچکدام، یکی یا هر دو	محاسبه شده با استفاده از داده‌های خطوط ساحلی از CIA (2008)
جزیره	متغیر اینکه هیچکدام، یکی یا هر دو کشور مبدا و میزبان ملت‌های جزیره‌ای باشند، صفر، ۱، یا ۲.	محاسبه شده با استفاده از داده‌ها در مورد مرزهای خاکی از CIA (2008)
مرز مشترک	متغیر دامی وجود یک مرز مشترک بین کشور میزبان و مبدا، ۱ یا صفر	محاسبه شده با استفاده از داده‌های مرزهای زمینی برگرفته شده از CIA (2008)
زبان مشترک	متغیر دامی وجود یک زبان مشترک بین هر دو کشور، ۱ یا صفر	محاسبه شده با استفاده از داده‌ها زبانی از CIA (2008) و از گوردون (2008)
محدودیت‌های تجارت	شاخص‌های سیاست تجارت، از ۱ (موانع بسیار کم برای تجارت) تا ۵ (موانع بسیار زیاد برای تجارت)	بنیاد میراث (هریتیج) (2008)
محدودیت‌های FDI	شاخص‌های جریان سرمایه و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، از ۱ (موانع بسیار کم برای سرمایه‌گذاری خارجی) تا ۵ (موانع بسیار زیاد برای سرمایه‌گذاری خارجی)	بنیاد میراث هریتیج (2008)

Control of Corruption and Foreign Direct Investment: Evidence of Panel Data

Ramiar Refaei, Morteza Sameti, Shahrzad Seyedsalehi, Zhiar Refaei

Received: 22 June 2014   **Accepted:** 05 July 2017

This paper examines the impact of corruption on foreign direct investment (FDI) By using panel data approach and fixed effect estimation Over the period 1985-2014, In order to choose between different methods (Pooled Least Squares (PLS), fixed effects, and random effects (RE)), Chao (F. Limer) and Hausman tests are used. The results show that corruption not only reduces investment but also changes the composition of investment in countries that are the origion of investment flows. It presents two key findings. First, corruption results in relatively lower FDI from countries that have signed OECD Convention on International Business Transaction. Second, corruption results in relatively higher FDI from countries with high levels of corruption. This suggests that investors who have been exposed to bribery at home may not be deterred by corruption abroad, but instead seek countries where corruption is prevalent.

JEL classification: C33, F21, K4

Keywords: *Corruption, FDI, Bribery, OECD Convention*

سیاست های راهبردی وکلان	
بررسی انتقادی سیاست گذاری گردشگری در آینه اسناد و قوانین فرادستی ایران هادی ویسی	1
تأثیر سرمایه گذاری در ساخت و ساز بر نرخ سود بانکی در ایران علیرضا کرباسی، سیدحسین محمدزاده	19
کنترل فساد و سرمایه گذاری مستقیم خارجی: شواهدی از داده های پنل رامیار رفاعی، مرتضی سامتی، شهرزاد سیدصالحی، هوزان رفاعی	35
تأثیر نااطمینانی تورم بر تورم، سرمایه گذاری و رشد اقتصادی در کشورهای منتخب عضو سازمان کنفرانس اسلامی: رهیافت داده های تلفیقی پویا و پانل میان گروهی علی رضازاده، صابر خداوردیزاده، شیرزاد میرزایی	49
اثر آزادی اقتصادی بر عملکرد بانک ها در ایران (با تأکید بر شاخص های آزادی اقتصادی بنیاد هریتیج) سعیددائی کریم زاده، محمود سلیمانی	77
جایگاه سیاست گذاری قضایی و قانون برنامه ششم توسعه مهدی صبوری پور، کیمیا کبریتی	101
تأملی در کارآمدی تضمین های حاکمیت قانون در قوه مجریه ایران و انگلستان (با تأکید بر هدفمندی یارانه ها) سیدمجتبی واعظی، حمید مسعودی	129
ارزیابی راهبرد جمهوری اسلامی ایران در قبال بحران یمن محمد رضا دهشیری، فرشته مابودینه جاد	149